

ОШ МАМЛЕКЕТТИК УНИВЕРСИТЕТИНИН ЖАРЧЫСЫ. ФИЛОСОФИЯ.
СОЦИОЛОГИЯ. ПОЛИТОЛОГИЯ

ВЕСТНИК ОШСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА. ФИЛОСОФИЯ.
СОЦИОЛОГИЯ. ПОЛИТОЛОГИЯ

JOURNAL OF OSH STATE UNIVERSITY. PHILOSOPHY. SOCIOLOGY. POLITICAL SCIENCE

e-ISSN: 1694-8823

№2(4)/2024, 56-60

ФИЛОСОФИЯ

УДК: 37.015

DOI: [10.52754/16948823_2024_2\(4\)_10](https://doi.org/10.52754/16948823_2024_2(4)_10)

АДАМ ЖАШООСУНДАГЫ ЭСТЕТИКАНЫН РОЛУ

РОЛЬ ЭСТЕТИКИ В ЖИЗНИ ЧЕЛОВЕКА

THE ROLE OF AESTHETICS IN HUMAN LIFE

Итигулова Жылдыз Кайбалиевна

Итигулова Жылдыз Кайбалиевна

Itigulova Zhyldyz Kaibaliyevna

филос.и.к., доцент, Ош мамлекеттик университети

к.филос.н., доцент, Ошский государственный университет

Associate Professor, Dr., Osh State University

Акмат уулу Кайрат

Акмат уулу Кайрат

Akmat uulu Kairat

магистрант, Ошский государственный университет

магистрант, Ош мамлекеттик университети

master's student, Osh State University

АДАМ ЖАШООСУНДАГЫ ЭСТЕТИКАНЫН РОЛУ

Аннотация

Эстетика адам жашоосунда маанилүү роль ойнойт, дүйнөнү кабыл алуу, инсандыкты калыптандыруу жана аң-сезимдин өнүгүшүнө таасир этет. Бирок, бүгүнкү күндө анын мааниси массалык маданияттын таасири менен төмөндөп барат. Бул макала эстетиканын инсанды жеке жана маданий деңгээлде кандай калыптандырган, кооздукту кабыл алууда кандай өзгөрүүлөр болуп жатканын жана эстетикалык аспектилерге болгон кызыгуу эмне үчүн төмөндөп жатканын изилдейт. Корутундуда, эстетиканы күнүмдүк жашоого кайтаруу жана инсанды гармониялуу өнүктүрүү үчүн практикалык сунуштар берилет.

Ачкыч сөздөр: эстетика, ажайып жөнүндө түшүнүк, педагогикалык ишмердүүлүк, педагог, болочок педагог, эстетикалык табит

РОЛЬ ЭСТЕТИКИ В ЖИЗНИ ЧЕЛОВЕКА

THE ROLE OF AESTHETICS IN HUMAN LIFE

Аннотация

Эстетика играет ключевую роль в жизни человека, влияя на восприятие мира, формирование личности и развитие сознания. Однако в современном мире ее значение снижается из-за утилитарного подхода и влияния массовой культуры. Эта статья исследует, как эстетика формирует человека на личностном и культурном уровне, какие изменения происходят в восприятии красоты и почему интерес к эстетическим аспектам снижается. В заключении предложены практические рекомендации для возвращения эстетики в повседневную жизнь и гармоничного развития личности.

Abstract

The Role of Aesthetics in Human Life Abstract Aesthetics plays a key role in human life, influencing the perception of the world, the formation of personality, and the development of consciousness. However, in the modern world, its significance is diminishing due to a utilitarian approach and the impact of mass culture. This article explores how aesthetics shapes individuals on a personal and cultural level, the changes occurring in the perception of beauty, and why interest in aesthetic aspects is declining. The conclusion offers practical recommendations for reintroducing aesthetics into everyday life and fostering harmonious personal development.

Ключевые слова: эстетика, понятие о прекрасном, педагогическая деятельность, педагог, будущий педагог, эстетический вкус

Keywords: aesthetics, the concept of beauty, pedagogical activity, teacher, future teacher, aesthetic taste

Жаш муундарга татыктуу билим, тарбия берүү улуттук жана мамлекеттик мааниге ээ, буга байланыштуу эгемендүү мамлекетибизде өз ишин терең түшүнгөн, өзүнүн билими менен ишкерлигин ар тараптан колдоно алган кесип ээлерин даярдоо талабы коюлуп келет. Мындай милдеттер кесип ээлерин даярдай турган жогорку окуу жайларынын алдына коюлган негизги максаттардан. Жогорку окуу жайларда келечек кесип ээлерин даярдоодо руханий, улуттук баалуулуктарын калыптандырууну, билим берүүнүн жаңыча уюштурулушу мезгил талабы болуп калууда. Жаштарды эстетикалык жактан тарбиялоодо элдин улуттук руханий маданияты, өнөр - казынасы менен тааныштыруу аларды ар тараптан өнүккөн, адамгерчиликтүү адис катары даярдалышына шарт түзөт.

Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлиги кабыл алган концепцияда: «Улуттук маданият, көөнөрбөс өнөр аркылуу жаштарга ар тараптан эстетикалык тарбия берүүгө, адамзат коомундагы маанилүү мурастарды үйрөнүүгө тарбиялоого» өзгөчө көңүл бөлүнгөн. Адамзаттын эстетикалык маданиятын калыптандыруунун негизи эстетикалык тарбия, ал билим берүүдөн башталат. Эстетикалык тарбия адамдарга тиешелүү иш-аракеттердин сулуулугун, кооздугун, тазалыгын даңазалайт. Ошол себептен студенттердин, башкача айтканда келечек муундардын эстетикалык маданиятын калыптандырууну ушул макалабыздын маанилүү маселеси катарында алдык.

Эстетика — бул кооздукту изилдеген философиялык категория гана эмес, көркөм чыгармачылыкта, табиятта жана турмушта сулуулуктун маңызы жана формасы тууралуу окуу; адамдын болмуш көрүнүшүнө эстетикалык баа берүүсүн жана көркөм иш аракеттер чөйрөсүн изилдеген философиялык илим. Глобализация жана санариптештирүү шартында дүйнөгө көз караш өзгөрүп, жашоодогу эстетикалык аспектерге болгон көңүл буруу төмөндөп барат.

Бул макаланын максаты эстетиканын инсанды жана коомду калыптандыруудагы ролун, эстетикалык баалуулуктарга болгон кызыгуунун төмөндөшүнүн себептерин талкуулоого жана эстетиканы күнүмдүк жашоого кайтаруу жолдорун сунуштоо болуп саналат. Эстетиканын инсандык өнүгүүгө жана маданий процесстерге кандай таасир этерине көз чаптырып көрөлү: эстетиканын тарыхый өнүгүшүнүн башаты Байыркы Грециядан башталган. Алсак, Платон кооздукту түбөлүк тартиптин чагылышы деп эсептесе, Аристотель кооздукту чыныгы объекттерден жана табияттан таап, анын искусстводогу жана жашоодогу маанилүүлүгүн белгилеген жана бул байыркы Грек концепциялары эстетикалык ойдун кийинки өнүгүүсүнө өз таасирин тийгизген. [1, 61-6]

Орто кылымдарда кооздук диний концепцияларга байланышкан, искусстводогу жана табияттагы кооздук менен сулуулук Кудайдын жаратканы катары көрсөтүлгөн. Ал эми Ренессанс доорунда адамга жана анын чыгармачылыгына болгон кызыгуунун жогорулашы менен, эстетикалык түшүнүк да бир кыйла кеңейген. [2, 11-б; 9]

Немец философтору Иммануил Кант жана Фридрих Шиллер эстетиканын инсандык интеллектуалдык жана маданий өнүгүшүндөгү ролунун жогорулугун белгилешкен. Кант кооздукту кабыл алуу "татыктуу ырахат" алып келерин да белгилеп өткөн. [3, 43-б]

Эстетика маданий нормалар жана салттар менен да тыгыз байланышта. Ар бир доор жана маданият өзүнүн уникалдуу эстетикалык канондорун калыптандырып, алар коомдун баалуулуктарын жана дүйнө көрүнүшүн чагылдырып келет. Мисалы, Барокко доорунун

негизги социалдык пайдубалы дворяндык абсолютизм заманы болсо, Япон эстетикасы көбүнчө минимализмге жана табиятка көңүл бурат. [4, 30-б.; 8; 10]

Учурдагы эстетика глобализация процесси менен чагылышат: маданияттар аралык өз ара аракеттенүү, эстетикалык нормалар жана ар кандай улуттардын артыкчылыктары бири-бирине кирип, жаңы гибрид формаларды жаратууда. Санариптик технологиялар жана социалдык тармактар маданий образдарды ыкчам жайылтууга мүмкүндүк берет, бул кооздукту кабыл алууда традициялык чектерди жоет.

Учурдагы маданият, айрыкча медиа жана маркетинг аркылуу, эстетиканы коммерциялашып барат. Бул кооздуктун стандартташуусуна жана терең эстетикалык кабыл алуунун үстүңкү тренддер менен алмашуусуна алып келүүдө, ошол себептерден искусство маданий жана социалдык иденттиктерди калыптандырууда маанилүү ролду ойнобой калды.

Эстетика жеке өнүгүүгө терең таасир этип, элестетүүнү стимулдаштырат, кабыл алуунун чегин кеңейтет жана эстетикалык табитти калыптандырат. Искусствого, сүрөт, музыка же адабиятка болгон өз ара аракеттенүү эмоциялык интеллектти өнүктүрөт жана адамдын өз сезимдерин билдирүү жөндөмүн жакшыртат. Эстетикалык тарбиянын мааниси балалыкта өзгөчө маанилүү. Чыгармачылык аркылуу балдар дүйнөдөгү кооздукту көрүүгө жана аны өз эмгектеринде чагылдырууга үйрөнүшөт. Бул гана эмес, искусство көндүмдөрүн, ошондой эле сынчыл ойлоону, рефлексия жана эмпатия жөндөмдөрүн өнүктүрөт. Чыгармачылык ишмердүүлүктөр координацияны жана когнитивдик жөндөмдөрдү өнүктүрүүгө жардам берет, бул баланын жалпы өнүгүүсү үчүн маанилүү.

Эстетикалык артыкчылыктар жашоонун бардык этаптарында калыптанууну улантып, профессионалдык жана жеке тандоолорго таасир этиши да мүмкүн. Мисалы, күнүмдүк жашоодо деталдарды жана кооздукту байкоо жөндөмү чыгармачыл кесиптерде жардам бере алат жана жалпы жашоонун сапатын жогорулатат.

Массалык маданияттын таасирине карабастан, эстетика мода, архитектура, дизайн жана жарнама сыяктуу ар кандай тармактарда маанилүү роль ойнойт. Эстетикалык баалуулуктар биздин жашоону жана чөйрөнү кабыл алуубузга таасир этет. Бирок жашоонун темпинин тездетилиши жана медиа аркылуу визуалдык стимулдардын көптүгү терең эстетикалык кабыл алууну төмөндөтүп баратат. Анткен менен социалдык тармактар эки тараптуу ролду ойнойт: бир жагынан эстетикалык образдарды ыкчам алмаштырууга мүмкүндүк берсе, экинчи жагынан кооздук түшүнүгүн үстүңкү тренддерге алып чыгат. Бул адамдар эстетиканы кандай кабыл алышына жана өз чөйрөсүн кантип тандашына таасир этет.

Эстетикага болгон кызыгуунун төмөндөшүнүн себептерин белигилеп өтөлү: медиага эстетикалык образдардын көп болушуна карабастан, терең эстетикага болгон кызыгуу төмөндөп жатат. Бул бир нече факторлор менен байланыштуу:

- Коммерция: Эстетика көбүнчө товарларды сатуу үчүн инструмент катары колдонулат, бул анын өзгөчө баасын төмөндөтөт.
- Маалыматтык жүктөө: Санариптик дүйнөдө адамдар маалыматтын ашыкча көптүгү менен кездешет, бул эстетиканы ойлонуп кабыл алууга убакыт калтырбайт.
- Эстетикалык тарбиянын жетишсиздиги: билим берүү программаларында көбүнчө табитти жана искусствону кабыл алууну өнүктүрүүгө жетиштүү көңүл бөлүнбөй калды.

Эстетиканы күнүмдүк жашоого кайтаруу мүмкүнбү, ал үчүн эмне кылуу керек?

Эстетиканы күнүмдүк жашоого кайтаруу жана анын маанилүүлүгүн калыбына келтирүү үчүн төмөнкү чараларды көрүүнү зарыл деп таптык:

- Эстетикалык тарбияны күчөтүү: искусство, архитектура жана дизайн боюнча курстарды мектептердин жана университеттердин программаларына киргизүү жаш муундар үчүн эстетикалык табитти өнүктүрүүгө жардам берет.
- Маданий иш-чараларды популяризациялоо: көргөзмөлөргө, театрларга жана музейлерге баруу жеткиликтүү жана популярдуу болушу керек. Бул адамдарга дүйнөнү кабыл алуу чегин кеңейтүүгө жана ички дүйнөсүн байытууга мүмкүнчүлүк берет.
- Маалыматтык жүктөмдү кыскартуу: мүмкүнчүлүк болсо, курчап турган дүйнө жөнүндө ой жүгүртүүгө убакыт бөлүү жана медиа аркылуу сунушталган визуалдык образдардан качуу маанилүү.

Корутундулап айтканда, эстетика адамдын эмоциялык, интеллектуалдык жана маданий өнүгүүсүнө таасир этүүчү маанилүү роль ойнойт. Замандын чакырыктарына карабастан, эстетика гармониялуу жашоо үчүн зарыл болуп кала берет. Анын маанилүүлүгүн калыбына келтирүү үчүн эстетикалык тарбияга, дүйнөнү аң-сезимдүү кабыл алууга жана эстетикалык табитти өнүктүрүүгө көңүл бурулушу керек, бул адамдарга кооздук менен сулуулуктун байланышын кайрадан табууга мүмкүнчүлүк берет.

Колдонулган адабияттар

1. Платон. «Федр». — М.: Республика, 1999.
2. Аристотель. «Поэтика». — М.: Искусство, 1991.
3. Кант И. «Критика способности суждения». — М.: Наука, 1964.
4. Шиллер Ф. «Письма о эстетическом воспитании человека». — М.: Наука, 1979.
5. Гуревич П.С. «Эстетика и ее функции в современной культуре». — М.: Издательство Московского университета, 2005.
6. Бурдые П. «Эстетический капитал». — СПб.: Алетейя, 2012.
7. Моррис Д. «Эстетика повседневности: Почему красота имеет значение». — М.: Ад Маргинем, 2016.
8. Жалалов, Э. И. Суфизм эстетикасындагы музыкалык искусствонун рефлексиясы / Э. И. Жалалов, О. Н. Назарова, Т. А. Карыбекова // Ош мамлекеттик университетинин Жарчысы. Философия. Социология. Политология. – 2023. – №. 1(1). – Р. 1-6. – DOI 10.52754/16948823_2023_1(1)_1. – EDN LVOLZI.
9. Акматалиев, А. Т. Признаки массовой культуры / А. Т. Акматалиев, Д. А. Ыбразаков, А. Асан Уулу // Вестник Ошского государственного университета. – 2021. – Т. 1, № 3. – С. 280-287. – DOI 10.52754/16947452_2021_1_3_280. – EDN KUJAGW.
10. Макаев, Т. Мектеп окуучуларына көркөм-эстетикалык тарбия берүүдө искусствонун ролу / Т. Макаев // Ош мамлекеттик университетинин Жарчысы. Философия. Социология. Политология. – 2023. – №. 2(2). – Р. 80-86. – DOI 10.52754/16948823_2023_2(2)_13. – EDN AMTRBK.